

České a československé právní dějiny

Ladislav Vojáček

Vývoj státu za absolutismu

Základní periodizace

1. Stát a právo na území České republiky do roku 1620
2. Stát a právo v období habsburského absolutismu (1620-1848)
3. Stát a právo v konstituční éře habsburské monarchie (1848-1918)

Stát a právo v období habsburského absolutismu (1620-1848)

1. Počátky absolutismu

2. Osvícenský absolutismus (1740 – 1789)

3. Metternichovský (policejní) absolutismus

Přelomový charakter absolutistického období

- byrokratizace státního aparátu
- moderní principy v právu
  - přirozenoprávní koncepce + kodifikace
- zásahy do pozemkově vrchnostenských vztahů
- zmenšení území českého státu
- národní uvědomování

Charakteristické rysy absolutistické vlády

- obecné rysy raněnovověkého absolutismu:
  - panovnické samovládí
  - centralizace (+ byrokratizace)
- rysy habsburského absolutismu:
  - germanizace
  - refeudalizace
  - rekatolizace

Počátek absolutistické vlády

- centralizace
- rekatolizace
- refeudalizace
- Obnovená zemská zřízení (1927, 1928)
- Pragmatická sankce (1713)

J. A. Komenský

Der Röm: Kayf:

auch zu Hungarn und Böhmeis / 2c.

Königl: Majestät

FERDINANDI II

Verneuerte Landes - Ordnung

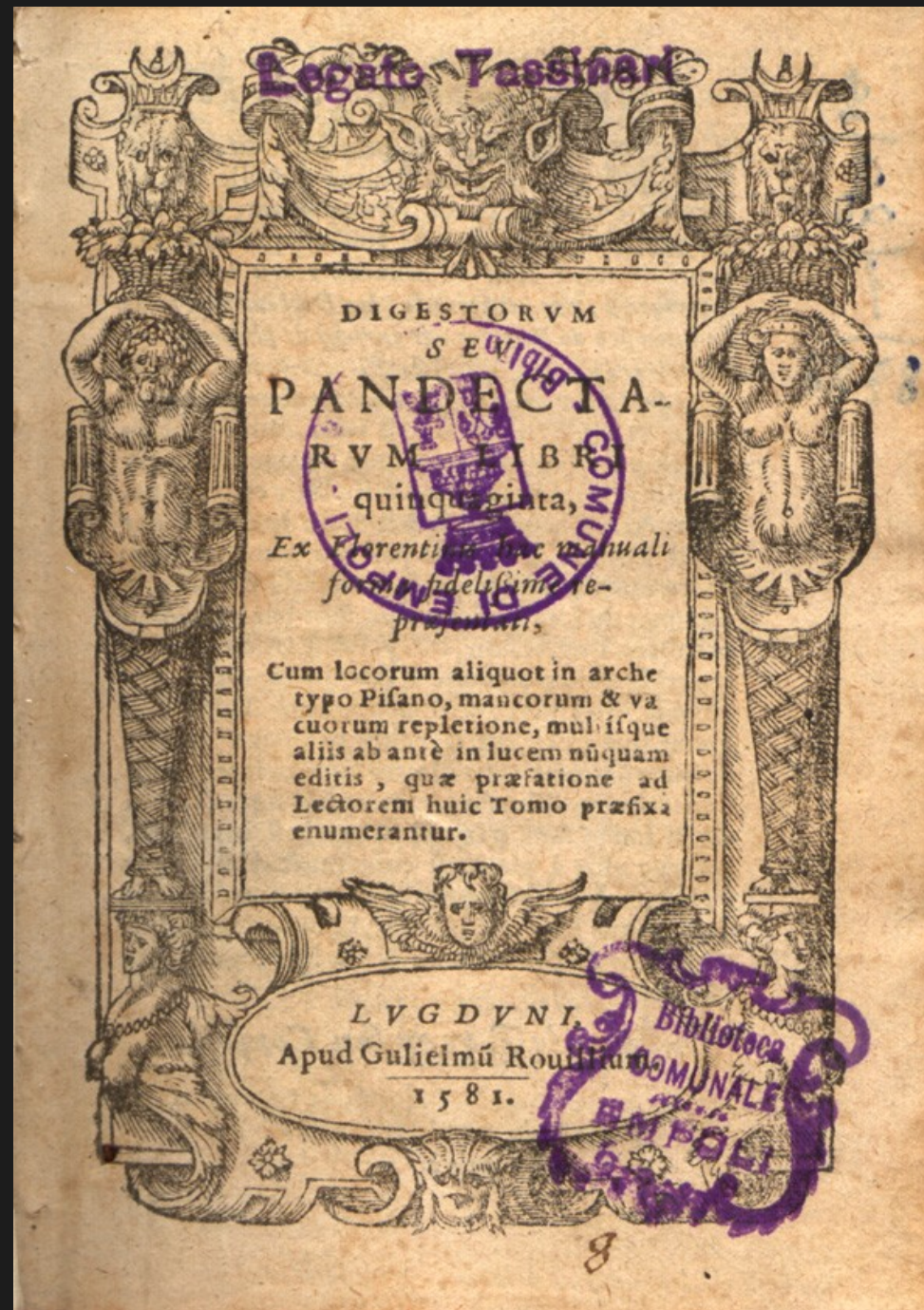

Obnovená
zřízení zemská

Obnovená zemská zřízení

- králi
  - přísluší výlučné oprávnění tvořit nové právo
  - přísluší udělovat inkolát
  - podléhá výkonný aparát
- omezen vliv městského stavu (jediný hlas)
- v českém sněmu znovu stav duchovenstva
- úředním jazykem také němčina
- trend k centralizaci a unifikaci, ale ...
- římskoprávní zásady do soukromého práva

Corpus Iuris Civilis

Osvícený absolutismus

- završení centralizace
  - zánik společných institucí zemí České koruny
- reformy
  - aktivizace zaostávající ekonomiky + oživení v duchovní sféře
- nové právní předpisy
  - kodifikační úsilí
- rozpornost vlády Josefa II.

et

**Kníže
Václav Antonín Kaunitz
(1711-1794)**

Policejní absolutismus

- vliv francouzské revoluce
- **Klement Metternich**
- hodnost rakouského císaře
- Německý spolek (+ Svatá aliance)

Sedlnitzky, Josef Graf

* 8. 1. 1778 Troplowitz (Opavice,
Tschechische Republik)

† 21. 6. 1855 Baden
(Niederösterreich)

Verwaltungsbeamter

Führte 1817-1848 als Präsident die
"Oberste Polizei- und
Censurhofstelle" in Wien
(zuständig für die gesamte
Monarchie mit Ausnahme Ungarns
und der Militärgrenze)

Uspořádání absolutistického státu

- základní vývojové linie

- panovnické samovlády
- doba hledání
- centralizace a byrokratizace
- oddělení soudnictví od správy

Panovník

- panovnické samovládí
- nedotknutelný, nesesaditelný
- výlučný zákonodárce
- Pragmatická sankce
- rakouský císař

Ferdinand I.

Ferdinand V.

Ústřední orgány po Bílé hoře

- dikasteria (později kolegia)
- tradiční panovníkovy domény:
  - zahraniční politika (tajná rada, pak tajná konference, rakouská dvorská kancelář)
  - částečně vojenství (dvorská válečná rada)
  - „dvorské“ finance (dvorská komora ad.)
- komerční kolegium (1666 J. J. Becher)

Ústřední orgány za osvícenství

- časté reorganizace
- vytváření společných rakousko-českých orgánů = zejm. Haugwitzova reforma
  - zrušení dvorských kanceláří
  - Ředitelství veřejně-politických a finančních záležitostí (Directorium in publico-politicis et cameralibus)
  - Nejvyšší soudní úřad (Oberste Justitzstelle).

Ústřední orgány v 1. polovině 19. st.

- konferenční rada (1814, od roku 1836 státní konference = úzký poradní sbor)
- státní rada (1808 = širší poradní orgán)
- výkon státní správy:
  - 1802 = definitivní oddělení politické správy, soudnictví a financí
  - spojená česko-rakouská dvorská kancelář
Nejvyšší soudní úřad
  - všeobecná dvorská komora a účetní kontrola
  - dvorská vojenská rada

Zánik společných orgánů zemí České koruny

- Hejtmanství lén německých (1625)
  - agendu převzal apelační soud
- působnost pouze pro Čechy dostaly:
  - apelační soud
  - česká komora
- **česká dvorská kancelář (1749)**
- **úřad nejvyššího mincmistra (1783)**

Správa jednotlivých zemí

- závislé provincie
- za Marie Terezie královské reprezentace s komorou (1764 v Čechách a na Moravě zemské gubernium a ve Slezsku královský úřad; za Josefa II. společné moravskoslezské gubernium)
- zemské sněmy (decenální recesy za M.T.)
- zemské výbory (správa zemského jmění)

Organizace soudnictví

- základní vývojové tendence

- soudní reforma 1783
  - hierarchizovaná soudní soustava
  - profesionalizace
  - důslednější oddělení soudnictví od správy

Josefínská soudní reforma (1783)

■ všeobecné soudy

- místní, apelační a Nejvyšší soudní úřad

■ privilegované soudy

- zemské soudy, horní soudy ad.

■ zvláštní soudy

■ dvojinstančnost

■ kriminální soudy

- v Č. 356 – 25, na M. 200 – 25
- vrchní kriminální soudy

Krajská správa

- postátňování
- krajský hejtman
  - kraje nově rozdělil a uspořádal Josef II.
  - v Čechách 16, na Moravě 6 a ve Slezsku 2
- manipulační instrukce 1787

Vrchnostenská správa

- státní dozor
- hejtman ad.
- ve vesnické samosprávě jmenovaný rychtář
- pravomoc vrchnostenské správy omezena
  - robotní patenty
  - patent o zrušení nevolnictví
  - redukce počtu hrdelních soudů

Vývoj městské správy

- královští rychtáři
- stírání středověkých rozdílů
- tereziánské reformy
  - změnilly podobu městských rad
  - posílily státní dohled
  - zbavily některá města hrdelního soudnictví
- regulace magistrátů Josefa II.
- pražské policejní ředitelství

Regulace magistrátů Josefa II.

- jednotná správa Prahy
  - jednotný magistrát
  - policejní ředitelství
- tři nové kategorie měst
  - větší města
  - menší města
  - ostatní města

Cechy

- omezování cechovní autonomie
  - generální cechovní patent (1731)
  - zřízení úřadu cechovního inspektora (1731)
  - cechovní artikuly (1739)

Potvrzení cechovních artikulů

Vojenská správa

- postátnění (= panovníkovo vojsko)
- stálé vojsko
  - předpokladem reformy Marie Terezie
- dvorská vojenská rada
  - zřídil ji Ferdinand I., obnovila Marie Terezie

Počátky centralizovaného policejního aparátu

- policie jako činnost
- policie v institucionálním smyslu
  - policejní ředitelství 1785
  - krajské úřady
  - vrchnostenské a městské úřady
- dvojí podřízenost

Církevní správa

- nová biskupství v Litoměřicích a v Hradci Králové (17. století)
- vikariáty (Č.) děkanáty (M.)
- olomoucké arcibiskupství 1777
- Josef II.: biskupství v Českých Budějovicích + nová organizace farnosti + zrušeny řádové a biskupské semináře a nahrazeny generálními semináři v sídle univerzit (Praha, Olomouc)
- státní dozor = dvorská duchovní komise 1780
- toleranční patent

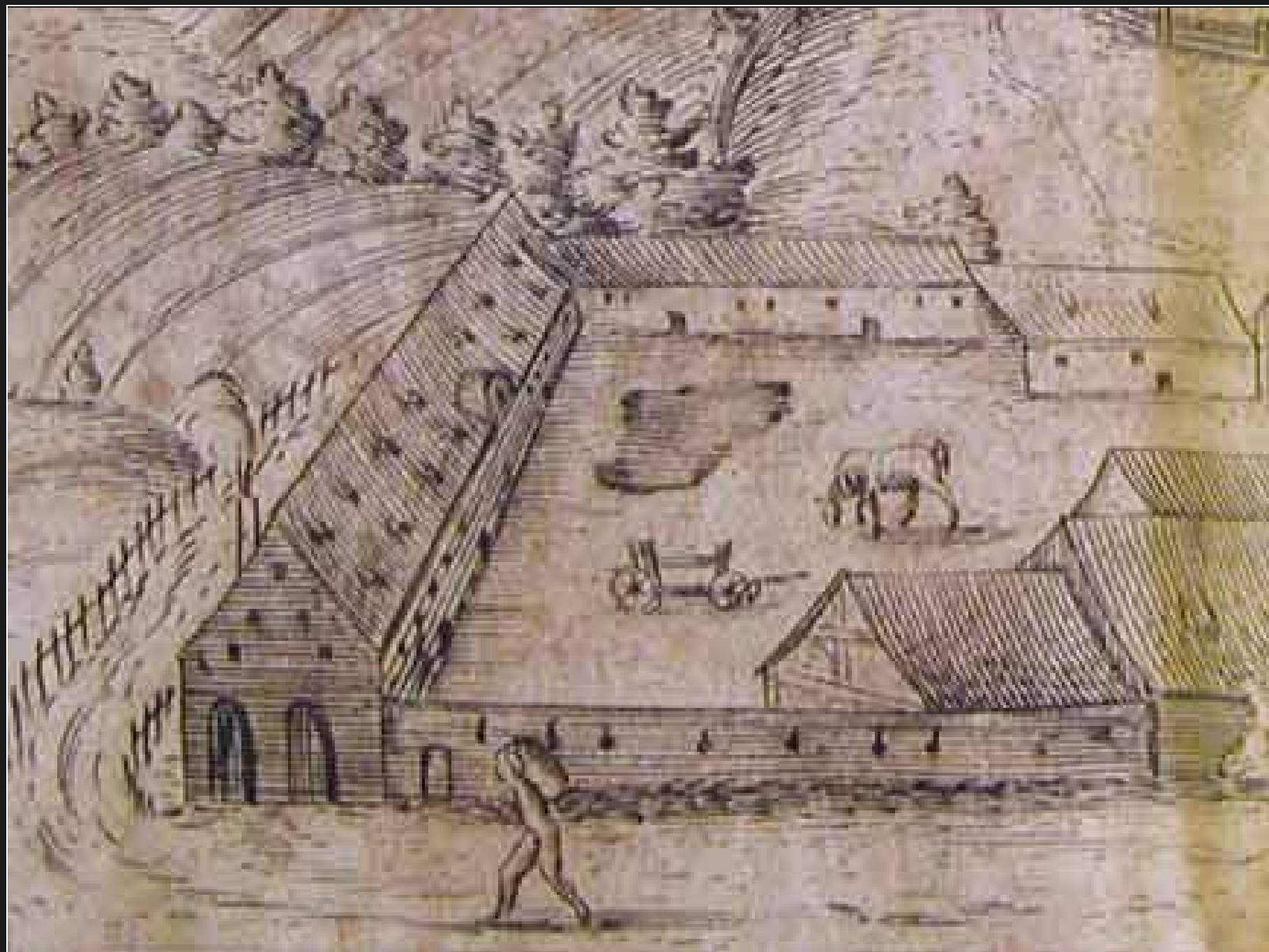
Další reformy osvícenského absolutismu

- pozemkově vrchnostenské vztahy
- daně
- náboženství
- školství

Pozemkově vrchnostenské vztahy

- tereziánský robotní patent 1775
- zrušení nevolnictví = zrušení souhlasu
  - souhlasu ke stěhování
  - souhlasu k uzavření manželství
  - souhlasu k odchodu dětí do škol nebo na řemesla
  - tzv. dvorské služby dětí

Práce na panském

Odvádění naturálních dávek

Reformy v daňové oblasti

- berní rolla (polovina 17. století)
- tereziánské katastry
- josefínský katastr

